

GÁL SÁNDOR* – KERESZTÉNY ISTVÁN**

A PORTFOLIÓ LEHETŐSÉGEI A BIOLÓGIA SZAKOS TANÁRKÉPZÉSBEN

Abstract: There are new education systems coming up recently which needs new evaluation and education methods. Portfolio can be one of the important tools of training teachers. The authors summarize the main knowledge of portfolio method which can be used in training biology teachers.

Bevezetés

Magyarországon 2005-ben a bolognai folyamat eredményeként a tanárképzést is mélyen érintő új felsőoktatási és képzési rendszer alakult ki. A felsőfokú képzés megváltozása előtt az érettségi és felvételi rendszer is megváltozott.

A felsőoktatásban egymásra épülő 3 ciklusos képzési rendszer első képzési szintje az alapképzés (*baccalareus, bachelor*, rövidítve: BA, BSc), amely hat féléves. E képzés elvégzése után van lehetőség a mesterfokozat (*magister, master*, rövidítve: MA, MSc) megszerzésére.

A mesterfokú képzés négy féléves, melynek két kimenete van: elhelyezkedési lehetőség alapfeltételét jelenti a munkába állásra, illetve a doktori képzés, amely a tudományos fokozat megszerzésére készít fel, és a képzési piramis csúcsát jelenti.

E folyamatok elindulása új feladatok elé állítja a felsőoktatási intézményeket. Az alapszakok (BA, BSc) már a 2005/06-os tanévben beindultak. A mester-tanár szakok (MA, MSc) most vannak akreditáció alatt. Az új kihívások új ismeretszerzési, képzési és értékelési módszereket igényelnek a felsőoktatásban is. A tanárképzés egyik fontos eszköze lehet a portfólió. A portfólió szó olasz eredetű, és dokumentum dossziét, szakértői dossziét jelent (KALMIKOVA 2002.).

A szó a hétköznapi ember számára ismerősen csenghet az üzleti és művészvilágból egyaránt. Az üzleti életben hallhatunk egy-egy magánember vagy cég portfóliójáról, vagyis a birtokolt részvényeik összességéről. A művészvilágban a portfólió egy művész legjobb, legsikerültebb alkotásait bemutató reprezentatív gyűjtemény. Ebből eredően a portfóliót lehet alkalmazni az oktatásban és annak leg-

* Eszterházy Károly Főiskola, TTK, Állattani Tanszék, Eger, Leányka u. 6. H-3300

** Debreceni Egyetem, Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kara, Hajdúböszörmény, Désány I. u.1-9. H-4220

magasabb szintjén álló felsőoktatási és tanárképzési rendszerekben is. Alkalmazása a múlt század nyolcvanas éveinek közepétől tűnik fel az oktatásban főleg az USA-ban, Kanadában, majd Európában.

A 90-es évektől nagy jelentőségre tett szert a portfólió a tanárképzésben és tanárértékelésben, de megjelenik az egészségügy területein is (COLLIETY 2002.). A közoktatásban főleg az általános iskolában próbálják ki a módszert, míg a középfokú oktatásban kevésbé nyert teret (WEISS, 2000.).

A magyarországi mesterszintű tanárképzés elméleti és gyakorlati rendszere most van átalakulóban. Az új képzési rend a hagyományos és bevált módszerek mellett új ismeretsajátítási és képzési formákat is kell, hogy alkalmazzon, lépést tartva a nemzetközi trenddel. A tanárképzésben használt portfólió a tanár szakos hallgató munkáiból álló gyűjtemény, amely a tanári kompetenciák egyik bizonyító eszköze.

Anyag és módszer

A tanárjelöltnek dokumentumokkal és a dokumentumokhoz csatolt reflexiókkal kell bizonyítania, hogy képes a gyakorlatban a sztenderdek követelményeinek eleget tenni, és a viselkedése tudatos: tehát képes az elméleti tudását a gyakorlattal összekapcsolni. Az elkészült portfólió a tanári képesítővizsgát, vagy a diplomamunkát és szakdolgozatot is kiválthatja, helyettesítheti, kiegészítheti.

A portfólió tartalma: A dokumentumok lehetnek írásbeliek (óratervezetek, vázlatok, hospitálási jegyzőkönyvek stb.), videofelvételek, fényképek, rajzok, szemléltetőeszközök, rovar- és növénygyűjtemények stb., amelyeket a tanítási gyakorlatai során alkalmazott a tanárjelölt és ezek saját maga által készítettek.

A jelöltnek a kötelezően előírt dokumentumokon kívül lehetőséget kell kapnia további általa készíthető és órákon felhasználható dokumentumok portfólióba helyezésére is.

A jelölt dolga, hogy a fejlődés útját dokumentálja és megjegyzéseivel, reflexióival bizonyítsa, hogy a dokumentumok, amelyek fejlődésének mérföldkövei tényleg a kitűzött célok felé vezetnek.

A portfólió az alábbiakból kell, hogy tartalmazzon elemeket

Hospitálási jegyzőkönyveket szakvezető tanára és hallgató társai óráiról.

Az elemzett órák tapasztalatairól szóló **feljegyzéseket**. Egyéni **tapasztalatait**. A megtartott **órák tervezeteit, vázlatait** (szaktárgyi és osztályfőnöki). A megtartott tartott **órák tanulságait**.

Az órán használt sajátkészítésű tanulói **munka- és feladatlapokat**, rejtvényeket. **Videofelvételeket** a kezdeti óráiról, záró tanításáról. Az óráin készült **tanulói munkák** fénymásolatait, fotóit, videofelvételeit: jegyzeteket, vázlatokat, tanulókísérleteket, tanulói kiselőadásokat, prezentációkat, rajzokat, modelleket.

Szemléltető anyagokat. Írásvetítő fóliatranszparenszek, PPT-os órafeldolgozások, felvételeket tanári demonstrációs kísérletekről, applikációk, modellek, táblavázlatok, fotók, rajzok, ábrák, folyamatábrák stb.

Szakvezető és főiskolai módszertan tanárai, a záró vizsgatanítás elnökének értékeléseit, tanácsait.

Tanórán kívüli nevelési és oktatási tevékenységeit. Szakkörök, tanulmányi versenyek, érettségi előkészítők, munkaközösségi megbeszélések, a saját maga által összeállított dolgozatok, azok kiértékelései, faliújság, poszter készítés a tanulók kirándulásához kapcsolódó tevékenységei, interjúk tanárokkal, tanulókkal, szülőkkel, szakdolgozattal összefüggő gyakorlóiskolában végzett mérések, megfigyelések, iskolai szabadidős programokon való részvétel, osztály klubdelután, erdei iskolában, nyári táborban való részvétel, közreműködés projekt napokon.

Nem közvetlenül gyakorlóiskolához fűződő tanári hivatással kapcsolatos tevékenységi formákat.

Főiskolai módszertani gyakorlatokon való részvétel dokumentációit: Mikroórák tervezeteit, az órákon tartott előadások, korreferátumok anyagát, szemléltető eszközöket (sajátkészítésűeket), módszertani dolgozatokat, szócikk összegzését, értékelését, számítógépes dokumentumokat (internetes keresés eredményeit), az információs kommunikációs technológia eredményes bizonyítékait, egy kooperatív munkát tükröző óra dokumentumait (terv, összegzés), projektterveket, portfólióterveket, portfóliókat a közoktatásban és a tanárképzésben, portfólió értékelési sztenderdeket, az értékelés tapasztalatait, tankönyvértékeléseket, évfolyamtársak kritikai észrevételeit.

Egyéb tevékenységi formákat. Tanári továbbképzéseken, tankönyvbemutatókon, neveléssel és oktatással összefüggő kongresszusokon és kiállításokon való részvételt, oktatással, pályázattal kapcsolatos tevékenységet, pedagógiai vagy szakmódszertani tudományos diákköri részvételt, zoopedagógiai gyakorlatot állatkertben, vadas parkban, nemzeti parkok által kínált pedagógiai és kutatói tevékenységeket (látogatóközpontok, információs szolgálat, túravezetés, tanösvények, erdei iskola stb.), külföldi országban folytatott tanulmányokat, az ott szerzett pedagógia tapasztalatokat (iskola- és óralátogatások, konferenciák) dokumentációit, több hetes külső iskolai gyakorlat dokumentációit, külső szervekkel való kapcsolatot, szakmai szervezetben, bizottságban való részvételt, önképzési terveit, elképzeléseit, biológiával, egészségtannal összefüggő, szakmódszertani folyóirat-előfizetést, önkéntes tevékenység leírását, önértékelésre használt tesztek eredményeit, feljegyzéseket a tanulókról.

A portfólió értékelése. Értékelésére bizonyos időszakok lezárásaként folyamatosan időt kell áldozni, de a tanári képesítő vagy záróvizsgán feltétlenül szükséges az értékelése.

Összegzés

A összegzésként a portfólió előnyeit sorakoztatjuk fel, amely sokrétűen segíti a tanulás folyamatának szervezését, és az egyéni életpálya több területére is kihat. Segíti a hallgató önértékelését, önbecsülését, láthatóvá teszi fejlődését. Olyan kompetenciák kialakulását is bizonyítja, amelyeket különben nem láthatnánk. Segíti feltárni erősségeit és gyengéit, hiányosságait készítójének. Egyéni tanulási utat nyit meg. Szervezettebbé, tudatosabbá válhat tanulási, tanítási tevékenysége. Mások portfóliójának megismerése új ötleteket adhat, biztosítva az egyéni fejlődés lehetőségeit. A portfólió módszerének megismerésével lehetőség nyílik a tanári gyakorlatok során a tanulókkal is alkalmazni e módszert a tanulási és tanítási folyamatban. A portfólió az egyetemi élet egyik emléke, megőrkítő dokumentumsorozata. Az állás pályázatokhoz is dokumentációt szolgáltat, az élethosszig történő tanulás egyik eszköze is lehet.

Irodalomjegyzék:

- COLLIETY, P.(2002): Assessing and Grading Practice: A Model for the Future? Paper presented at the 2nd Conference on Reflective Practice. Gloucester, UK.
- FALUS IVÁN – KIMMEL MAGDOLNA (2003): A portfólió, Gondolat Kiadói Kör ELTE BTK Neveléstudományi Intézet Budapest.
- KALMIKOVA, D. K.(2002): Portfolio kak sredstvo szamoorganizácii i szamorazvityija licnosztyi. Obrazovanyije v szovremennoj skolje, 5. 23–25.
- MEISSNER, M. (2004): Schulverwaltung, Hessen/Rheinland-Pfalz/Saarland, Nr.11/2004
- WEISS, J.(2000) Le portfolio, instrument de légitimation and de formation. Revue Française de Pédagogie, no. 132, juillet-aout-septembre. 11–22.